

Starodawne Darłowo

Władysław Goliński

Ustka, listopad 2021, październik 2022.

Spis treści

Nazwa Darłowo i znaczenia słownikowe.....	2
Darłowo z czasu spisania Umowy Sprzedaży zawartej w Słupsku w 1337 r.....	4

Nazwa Darłowo i znaczenia słownikowe

Samo *Darłowo* występuje początkowo w nazwie ziemi należącej do księstwa sławieńskiego: *terra Dirloua* i *terra Dirlov* w 1205 roku. Już w 1237 roku pojawia się niemiecka nazwa miasta: *Reyneulde*, której pierwsza część to zapewne starosaksońskie *regin* 'los, przeznaczenie', jak w imionach *Reinhard*, *Reinhold*, a w drugiej części średniogórnoniemieckie *velt*, 'pole'. Późniejsza nazwa ta przekształcona została na *Rugenwalde*. Nową nazwę *Darłowo* utworzono po II wojnie światowej. Stanisław Kozierowski proponował przed wojną nazwę *Dertów* lub *Dyrłowo*. Podstawą nazwy było zapewne imię lub przezwisko, które można odtworzyć jako *D(z)irl*, *D(z)irlo*, zwłaszcza że *Dzirla* i *Dzirloch* są wśród imion staropolskich. Pochodzenie przezwiska może być związane z wyrazem *drzeć*, *darł*, jednak wówczas dziwią zapisy z *ir* zamiast spodziewanego *ar*. Inna możliwość — to wywodzenie imienia *D(z)irl* z prasłowiańskiego wyrazu **drliti* 'szarpać, rozrywać, targać' znanego z czeskiego *drliti* i serbochorwackiego *drljiti*, albo też od **drljati* 'kłócić się'. W gwarach bułgarskich **drljati* 'kłócić się'. W gwarach bułgarskich *ch>rl'y* oznacza człowieka kłótliwego lub wrzaskliwego. Wyraz ten mógł być w przeszłości znany także na Pomorzu, zwłaszcza, że w staroczeskim *drly* - to 'żwawy, rzeński', a w słowackim 'żwawy, zwinny'. Czy nie ma z tym związku nasza *dzierlatka*!¹

Darłowo, niem. *Rügenwalde*, fragment tekstu pochodzący z Dyplomu z 1337 r.: „...oraz Jaśko, giermek zwany z Darłowa ...” („...et Jesko Famulus dictus de Rügenuald,...”).² W Słowniku geograficznym Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, hasło: **Ruegenwalde**.

Hasło **Ruegenwalde** (pol. *Darłowo*, kasz. *Dyrłow* albo *Dzierzłów*): [...] **Ruegenwalde**, po polsku *Dyrłow* albo *Dzierzłów*, dok. z 1205 *Dirlov*, 1271 *Rugenwolde*, *Rugenwaldt*, *Rugewolde*, *Ruyenwalde*, *Ruyenwolde*, miasto portowe w Pomeranii, pow. sławieński, nad rzeką Wieprzem (Wipper), z którą się tu łączy rzeka Grabów i nad Bałtykiem. W 1884 r. było tu 5442 mk. przeważnie ewang., trudniących się żeglarstwem, rybołówstwem, rolą i hodowlą bydła. Wysyłają masło, tłuste gęsi i łososie; zboże i drzewo wywożą do Danii. R. 1887 posiadało miasto 47 statków handlowych, obejmujących 16,084 ton. W r. 1875 przybyło tu 323 okrętów, opuściło zaś port 313. Tuż nad morzem w Muende czyli Ruegenwaldermuende są kąpiele morskie, w których bywa około 200 gości. W mieście urząd poczt. II klasy, sąd okr., główny urząd celny, prowincjonalny zakład dla obłąkanych, st. kol. wiodącej na Szczecinek do Poznania i t. d. Gleba gliniasta, położenie niskie, niezdrowe. R. 1270 był tu panem ks. Wisław II z Rugii. W 1277 r. sprzedał on tutejszą ziemię margrabiom brandeburskim Ottonowi i Konradowi („*terram Zlaunensem cum castris suis et civitate Ruyenwolde*”; ob. Perlbach, P. U. B., str. 243). R. 1368 dostało się miasto ks. pomorskim, których członkowie nieraz tu rezydowali. Gdy r. 1637 ostatni ks. pomorski Bogusław XIV umarł, jego małżonka Elżbieta, szluzewicko- holsztyńsko- gluecksburskiej linii, dostała zamek w dożywocie i rezydowała tu aż do śmierci (1659). Część zamku, która już od dawna jest rozebrana, zawierała ozdobny kościół św. Elżbiety, wystawiony przez wspomnianą księżniczkę. W kościele par. N. M. P. znajduje się jeszcze familijny grobowiec książąt pomorskich, a w nim drewniana trumna Eryka I, króla Danii, Szwecji i Norwegii (1412-1435), który tu umarł w 78 r. życia. Dale spoczywają tam zwłoki Księżniczki Elżbiety i Jadwigi, małżonki ks. Ulryka pomorskiego, w cynowych trumnach. Kościół N. P. M. został zbudowany w XIV w. w stylu ostrołukowym; główny ołtarz sprawiony przez k. Filipa II. Ostrołukowa kazalnica znajduje się w

¹ Ewa Rzetelska — Feleszko; Słowiańskie nazewnictwo Pomorza Środkowego [w:] VI Konferencja Kaszubsko-Pomorska, str. 15- 16.

² Władysław Goliński; *Grodzisko- port w miejscu ujścia Szupki*, maszynopis, Ustka 2022, s. 8.
<https://biblioteka.ustka.pl/images/stories/literatura/golinski/art14a.pdf>

kościół św. Gertrudy, pochodzącym z XIV w. Dawniej mieli tu kartyzyanie swój klasztor, założony r. 1407 i zwany Marien- Krone. Kś. Fr. [...] ³

W języku niemieckim Darłowo nosi nazwę *Rügenwalde*.

³ Hasło Rügenwalde; Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, Tom IX: Szlupkiszki- Warłyńka, Warszawa 1892, s. 953

Darłowo z czasu spisania Umowy Sprzedaży zawartej w Słupsku w 1337 r.

[...] Jest rok 1337. W obecności licznych świadków zostaje spisany w mieście Słupsku dokument, określający strony oraz zakres i warunki sprzedaży terenów położonych wzdłuż rzeki Słupi poczynając od jej ujścia, aż po Bruskowo i Machowino. Dokument ten istnieje obecnie w trzech wersjach językowych. Zarówno tekst podstawowy- łaćniński jak i tłumaczenie na język polski pochodzą z książki: Świąchowski Zygmunt, Mertka Józef, *Z DZIEJÓW SŁUPSKA I USTKI, POZNAŃ, SŁUPSK*, 1958. Tekst niemiecki pochodzi z książki: *STOLPMÜNDE*; Verfaßt im Jahre 1936 von WALTER DOMINICK, Herausgegeben anläßlich des Patenschaftstreffens in Glückstadt, am 9. und 10 Mai 1959, von DR. WALTER KUSCHFELD, VERLAG, STOLPER HEEMATKARTEREI, LÜBECK DRUCK, EUGEN RADTKE, LÜBECK.

Poniżej fragment oryginalnego tekstu: [...]⁴

*In nomine Sanctae et Individuae
Trinitatis Amen. Ne acta humana excidant a
memoria, quae res fragilis est, necesse est,
ut ea testibus idoneis et publicis
perhennentur instrumentis. Hinc est, quod
notum sit Christi fidelibus, praesentis
nationis et posterae uniuersis, quod nos
Jesko Miles dictus de Slauu, et Jesko
Famulus dictus de Rügenwald, dilectus
noster patruelis, animo deliberato maturo
amicorum nostrorum et consultorum
consilio, consensuque proprio, honestis viris
et incolis praesentibus et futuris uniuersis, in
ciuitate Stolp in Pomorania residentibus,
indaginem Arndeshagen,*

*nec non totum et integrum portum
Stolpsemunde dictum, penes aquam
stolpensem tam ab una quam alia parte
situm,*

W imię świętej i nierozdzielnej
Trójcy. Amen. Aby ludzkie działania z
pamięci, która jest rzeczą kruchą, nie
zniknęły, konieczne jest, by zostały one
ustalone przez pewne i jawne
świadectwa i pisma. Wszystkim przeto
wiernym Chrystusa tak współczesnym
jak i przyszłym chcemy, aby było
wiadome, że my Jaško, rycerz zwany ze
Sławna, **oraz Jaško, giermek zwany z
Darłowa**, nasz kochany krewniak, po
dojrzałym namyśle z przyjaciółmi
naszymi i rzecznikami, jako też z
własnego postanowienia, przekazaliśmy
wszystkim szanownym współczesnym i
także przyszłym mężom i mieszkańcom
miasta Słupska na Pomorzu zagrodę
Charnowo,

jak również cały i niepodzielny port
Ustka, położony po obu stronach rzeki
Słupi,

Im Namen der heiligen und
unzertrennlichen Dreieinigkeit. Amen. Damit
die menschlichen Handlungen sich nicht aus
dem Gedächtnisse, welches ein
vergängliches Ding ist, verlieren, ist es
notwendig, daß sie durch tüchtige Zungen
und öffentliche Instrumente beurkundet
werden. Wir thun daher allen treuen
Christen gegenwärtiger und zukünftiger Zeit
kund und zu wissen, daß wir Jeskow,
genannt Miles von Schlawe und **Jeskow,
genannt Famulus von Rügenwalde**, unser
geliebter Vetter, nach reiflicher Überlegung
auf den Rath unserer Freunde und
Sachwalter und mit eigner Zustimmung,
allen ehrbaren, gegenwärtigen sowohl als
zukünftigen Männern und Bewohnern der
Stadt Stolp in Pommern den Distrikt
Arenshagen,

sowie den ganzen und unversehrten
Hafen Stolpmünde, auf beiden Seiten
des Stolpeflusses gelegen,

⁴ Władysław Goliński; *Grodzisko- port w miejscu ujścia Słupi*, maszynopis, Ustka 2022, s. 8.
<https://biblioteka.ustka.pl/images/stories/literatura/golinski/art14a.pdf>

Pochodzenie informacji z dokumentu kancelaryjnego mówiącego o położeniu zagród, osad, strumyków, miast... jest w pełni wiarygodne, dlatego wymienienie istnienia Darłowa jest w pełni wiarygodne.

Poniżej zostanie przedstawione nazewnictwo dla topograficznych nazw własnych wg zasady:

Nazwa miejscowości lub miejsca, inna nazwa topograficzna użyta w dokumencie- wersja w języku łacińskim	Nazwa zastosowana na mapie; SŁUPSK, Mapa operacyjna, Wojskowy Instytut Geograficzny 1936 r. (Reedycja ark. 33)	Współczesna nazwa administracyjna
--	--	-----------------------------------

Rügnuuald	Rügenwalde	Darłowo
-----------	------------	---------